

Hvem var P H Essendrop?

Dette er historien om hvordan det fantastiske internettet hjalp til å løse en gåte slik at en gjenstand plutselig ble litt mer verdifull. Gjenstanden er stabbursklokka på Østre Åmot. Etter at min bestefar Kristoffer for 50 år siden leste i avisa om at stabbursklokker andre steder var blitt stjålet fra klokketårnet, har den stått trygt plassert i et stativ i stua. Klokka er støpt i bronse. Den er 31 cm høy, og diameteren er også 31 cm. Den veier litt over 20 kg. Følgende tekst kan leses: «STØBT AF ERICH SCHMIDT I CHRISTIANIA 1795» og deretter: «P-H-ESSENDROP-SANNERUD-1795». I følge min bestefar skulle stabbursklokka være innkjøpt av hans egen oldefar Christopher i 1838; dvs. året etter at Christopher hadde kjøpt Østre Åmot. Men hvor stammer klokka fra? Og hvem var P. H. Essendrop?

Vi har altså to navn å finne ut av. Det første er klokkestøperen Erich Schmidt, som har signert sitt verk. Ved å legge sammen det vi kan lese om han i Borgerboka fra Kristiania for 1745-1799, samt opplysningene i folketellinga i 1801, kan vi si følgende: Erich var født i 1762. Han har gått i lære hos en annen klokkestøper (eller evt. en gjørtler), og først blitt svenn og deretter mester. Navnet tyder på at Erich kan ha vært tysk innvandrer til Kristiania; eller i hvert fall av tysk slekt. Han kan kanskje ha fått utdannelsen sin i Tyskland. Uansett har han 23. september i 1788 mottatt sitt borgerbrev, og har dermed fått offisiell tillatelse til å drive håndverk og handel i Kristiania med yrkestittelen «mesterkleinsmed». Kleinsmed kan vel nærmest oversettes med en type finsmed i motsetning til grovsmed. I dag kan tittelen også omfatte slikt som låsesmed og beslagssmed.

Ved folketellinga i 1801 bodde Erich Schmidt i Prindsens gate i Kristianias Nordre Quarter der han sikkert også hadde sitt verksted. Tittelen er oppgitt til «klokkestøber og klensmedmester». Husholdet var stort. Han bodde sammen med kona Ane Karine f.1772, og de to barna Knud og Antonette på hhv 11 og 9 år. Men på samme adresse angis også 4 smedsvenner i alderen 24 til 46 år, og 6 læredrenger i alderen 19 til 27 år. Dessuten er det en tjenestekar i støperiet på 53 år, ei husjomfru på 23, og ei tjenestejente på 31. Erichs bedrift skaffet altså det daglig utkommet til 17 personer. Ikke dårlig!

Lundborg, som eide eiendommen fra 1789 til 1794. Blant annet var det «en ny hvitmalt hovedbygning med italiensk tak for tegltekking». Det var 14 fag vinduer med moderne treinnfatning. 6 rom hadde lerrets- og bordtrekk, og det var hele 5 kakkelovner. Eiendommen hadde også ei to loft høg stolpebu med ei underbu og to overbuer på 6 steinpilarer. Stabbursklokka han bestilte i Kristiania må Essendrop ha hengt opp på et av disse to husa.

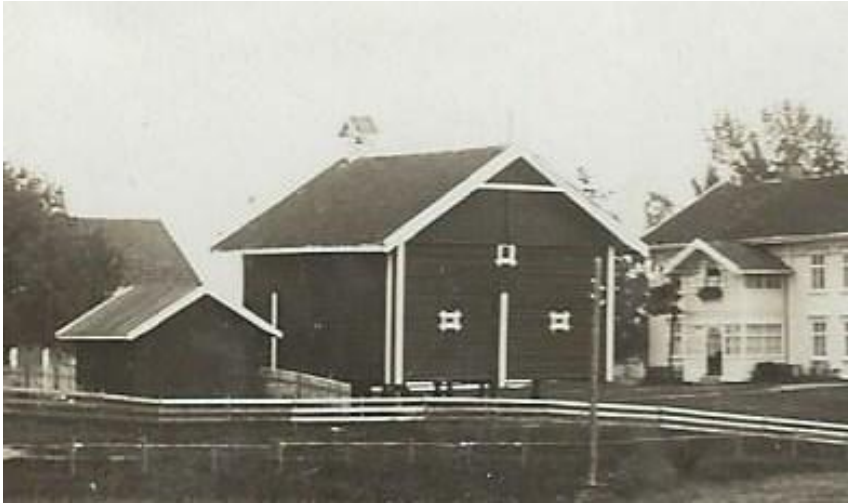
Etter at P. H. Essendrop døde barnløs, solgte enka Maximiliane (f.1734) Sannerud i 1808 til en svensk flyktning og tidligere løytnant. Han het Reinholdt von Blatt og hadde drept en rival i en duell i Sverige. Etter å ha vært innom ytterligere en eier, ble gården i 1843 solgt til Halvor Heyerdahl Lyche. Nå ble det holdt auksjon, og det er tydelig at Lyche hadde trang økonomi da han overtok. Han måtte låne penger også til innbo, buskap, etc., og da kunne han sikkert ikke prioritere å kjøpe slikt som stabbursklokker! Derfor er det rimelig å anta at min tipp-tipp-oldefar var på auksjonen på Sannerud i 1843 og kjøpte klokka. Christopher var godt kjent på Øvre Romerike. Han var oppvokst på Låke i Nannestad. Han hadde jobbet som kontorbetjent for fogden, og han hadde en periode vært konstituert som lensmann i Gjerdrum, før han ble bonde på Åmot i 1837. Han hadde dessuten i 1842 giftet seg med jordjenta Erdine Theate Marie Berg fra gården Fenstad i Nes. Christopher har snappet opp at det skulle være auksjon, og har tatt seg en tur.

Jeg har gjort oppslag også i bygdeboka for Hurdal, bind 1, der det står om Hurdal Verk på side 377 og utover. Bygdeboka angir at Essendrop var forvalter på Hurdal Verk fra 1765 til 1776. Han synes å være husket for to ting i Hurdal: At han brakte balanse i glassverkets regnskaper, men også at han for å skaffe brensel, sto bak rovdrift på skogressursene rundt verket.

Sannerud var åpenbart ikke en gård som var i vanlig «bondeie». Den lå sentralt til ved sundet der Mjøsa renner ut i Vorma. Gården var ofte på salg, og som regel var det folk fra embedsmannsslekter som kjøpte den og bosatte seg der. Slik var det også i 1852 da gården på nytt ble solgt; og denne gangen til engelskmannen George P. Bidder. Bidder var ingeniør og anleggsleder på hovedbanen (jernbanen). Ifølge et engelsk nettsted var Bidders kjøp motivert ut fra muligheten for å leie ut husrom til anleggsarbeidere. Så vidt jeg kan se er Sannerud i dag forsvunnet som gårdsbruk. Eiendommen synes delvis å være nedbygd med villabebyggelse, og delvis er jord tillagt naboeiendommer.

Stabbursklokker var nok i 1795 et nokså nytt hjelpemiddel i vårt område. Det ser ut til at det var i siste halvdel av 1700-tallet og videre framover på 1800-tallet at de kom på moten på de større eiendommene. Ideen kom sjølsagt fra kirkeklokkene. Og formålet var det samme; nemlig å kalle folk sammen. Rundt på gårdene ble det hovedsakelig ringt til måltidene. Lyden av de enkelte klokkene sammen med (normalt) husmoras «ringeteknikk», gjorde at folk uten vansker kunne skille de ulike klokkelydene i bygda fra hverandre. Stabbursklokka kunne også brukes til varsling hvis det f.eks. oppsto brann.

Fram til 1925 sto det et stort, gammelt stabbur av tømmer på Østre Åmot. Det er ukjent når dette var bygd, men det kan godt være at tippippoldefar Christopher hadde satt opp dette bygget kort etter at han overtok gården, og at han ønsket ei stabbursklokke til nybygget. Vi ser klokketårnet på gamle bilder. Da Kankedalsraset gikk i 1925, var i så fall dette bygget rundt 85 år gammelt. Det sto på trepilarer som allerede var begynt å bli dårlige. Kvikkleirskredet gikk 1 km. unna Åmot, men bestefar sa at grunnen ristet slik at hele bygget forskjøv seg på pilarene. Det måtte rives og endte sine dager på bestefars onkel Arnts dampsgag på Kløfta. I 1927 ble det satt opp et nytt og noe mindre stabbur i laftet plank. Det fikk også klokketårn, og her hang stabbursklokka i min barndom. Den kunne betjenes ved å dra i en vire over stabburstrappa.

Det gamle stabburet på Ø. Åmot fotografert i 1914 med klokketårn og der klokka kan skimtes.

Det «nye» stabburet fra 1927 med klokketårn, men uten klokke, fotografert i 2016.

Østre Åmot november 2018
Tor Laache, Gjerdrum Historielag